

שם המחקר : אפיוני קריאה ומטלות תלויות קריאה בקרב צעירים עם פיגור שכלי ממקור לא ידוע ובקרב

בעלי תסמונת דאון

רשות המחקר : האוני' העברית

שנה : 2009

מס' קטלוגי : 27

שמות החוקרים : פרופ' יונתה הלוי

תקציר המחקר

המחקר עוסק בקריאת מילים ויכולות נלוות אצל בעלי פיגור שכלי ממקור לא ידוע ואצל בעלי תסמונת דאון.

מטרתו העיקרית הייתה ללמוד על יכולות קריאת מילים ויכולות נלוות אופיניות באוכלוסיות בעלי פיגור. התמקדנו במיוחד בקשר שבין קריאת מילים ובין מודעות פונולוגית, זיכרון מילולי קצר טווח, אוצר מילים, ושיום מהיר. כמו כן נבדק הקשר שבין יכולת קריאת מילים לאינטליגנציה.

המחקר כלל צעירים בעלי פיגור שכלי אשר לא נמצאו לוקים בתסמונת מוכרת, ואותרו דרך בתי-ספר לחינוך מיוחד וצעירים בעלי תסמונת דאון שאותרו דרך עמותת "יתד". ממוצע גיל הנבדקים היה 17.04 (13.0-21.08) וכולם היו בשלב שבו הסתים עבורם תהליך רכישת הקריאה. לנבדקים הועברה סוללת מבחנים אשר כללה מבחנים להערכת אינטליגנציה, מבחנים לבדיקת קריאת מילים ומבחנים לבדיקת יכולות נלוות לקריאה. תוצאות המחקר הצביעו על יכולת נמוכה של קריאת מילות תפל, ויכולת מעט טובה יותר של קריאת מילים משמעותיות. נמצאו מתאמים חיוביים מובהקים בין קריאת מילות תפל ובין רמת האינטליגנציה, מודעות הפונולוגית ויכולת השיום המהיר. מסקנות המחקר הראו שהגורם המשפיע ביותר על יכולת הקריאה של בעלי פיגור היא היכולת הקוגניטיבית הכללית. בדיון הוצעה ההבחנה בין שתי רמות קוגניטיביות: רמה מטה-קוגניטיבית ורמת מודעות. נדונה האפשרות לקיום תפקוד תקין ברמה המטה-קוגניטיבית שהיא הנוגעת לידיעת כללי לשון, לעומת תפקוד נמוך כאשר נדרשת מודעות מפורשת, כמו למשל ברכישת הקריאה. נדונה משמעות התוצאות והשלכותיהן על הוראת הקריאה לאוכלוסיות בעלות פיגור.

השלכות יישומיות

המסקנה הכללית מהמחקר הנוכחי נוגעת לכישורים הנדרשים בתחומי הלמידה: בכל תחום שבו נדרשת למידה מפורשת, אינטליגנציה נמוכה מן הנורמה מהווה מכשול משמעותי. כך יהיה ברוב תחומי הלימודים המרכיבים את הלימודים בבית הספר. זה שונה למשל, מלמידת שפת אם, תפיסה וויזואלית. כישורים מרחביים וחלקים נכבדים של התפתחות חברתית. אלה האחרונים אינם מחייבים לימוד מפורש וישיר. יתכן שכדאי להבחין בשימו ש בין מה שהוא **נרכש** – שפה, תפיסה, כישורים חברתיים – ומה **שנלמד** – קריאה, חשבון ושאר מקצועות ביה"ס. על-מנת שתתרחש למידה יעילה בתחומים כגון קריאה, יש צורך בהוראה הכוללת מודעות מפורשת ואיננה מסתפקת בהתנסות. התקווה שההתנסות תביא ל"ספיגה" לא מודעת של הידע נידרש איננה מתגשמת. להערכתנו, ובהתבסס על תוצאות המחקר הנוכחי וקבוצות ההשוואה ממחקרים קודמים, מה שלא יושג דרך הוראה מפורשת יישאר ברמה אוטומטית שאין איתה הכללה. כך למשל, קריאת מילים מוכרות יכולה להילמד על-ידי חשיפה ממושכת למילה הכתובה אבל זו לא תביא להכרת המערכת הגרפמית-פונמית. זו תילמד רק אם הילד יוכל להבין את שמלמדים אותו מוריו באופן ישיר ומפורש. ההשלכות על שיטות ההתערבות בחינוך המיוחד הן ברורות. עלינו ללמד באופן ישיר ומכוון את המערכת הגרפמית-פונמית. הסיכויים להצלחה קשורים לרמה הקוגניטיבית הכללית של הלומד ועלינו להתאים את הציפיות לכך. המסר הזה כדאי שיועבר לעוסקים בהוראת הקריאה באוכלוסיות עם פיגור. אשמח אם יתפתח דיון בנושא ואחרים יביאו מניסיונם ודיעותיהם.